

*А.А. Лісняк, к.т.н., доцент, нач. кафедри, НУЦЗУ,
П.Ю. Бородич, к.т.н., доцент кафедри, НУЦЗУ,
М.В. Покідін, курсант, НУЦЗУ*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГАСІННЯ ПОЖЕЖ ТВЕРДИХ ГОРЮЧИХ МАТЕРІАЛІВ В БУДІВЛЯХ

(представлено д-ром техн. наук Тарасенком О.А.)

Досліджено процес виникнення, розвитку та гасіння пожеж ТГМ в будівлях. Розглянуті проблемні питання підвищення ефективності використання води в якості вогнегасної речовини.

Ключові слова: тверді горючі матеріали, вогнегасна речовина, тонко розпилена вода, ефективність гасіння.

Постановка проблеми. Водою гасяться понад 90 % всіх пожеж. Причиною тому є те, що вода, як вогнегасна речовина, має низку переваг порівняно з іншими вогнегасними речовинами, а саме: ефективна, екологічно безпечна, загальнодоступна, дешева та ін.

Але, як показує практика гасіння пожеж твердих горючих матеріалів (ТГМ) в будівлях значної площі, коефіцієнт корисної дії (ККД) води при подачі її традиційними пожежними стволами складає близько 2-3 %. Вся інша вода (97-98%) не потрапляє на поверхню що горить, або стікає з неї, практично не залучаючись до механізму охолодження поверхні що горить, а відповідно, і процесу гасіння пожежі. Головна проблема такого низького ККД води при гасінні пожеж ТГМ в будівлях в тім, що зайво пролита вода наносить будівлі, обладнанню та матеріальним цінностям на нижче розташованим (під поверхом що горить) поверхах будівлі що не горять збитки, нерідко сумірні зі збитками, завданими вогнем, а іноді навіть перевищують їх [4].

На гасіння пожежі витрачається в середньому 200 літрів води на 1 м², у той час як мінімально-необхідна кількість води для ліквідації полум'яного горіння становить всього 2-3 літрів, тобто на ліквідацію полум'яного горіння витрачається не більше 2 % всієї води. З урахуванням витрат води на охолодження і ліквідацію тління відсоток корисного використання води зростає, але не більше ніж до 20%, інша вода просто проливається.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. Підвищення ефективності використання води на пожежі і сьогодні є актуальним питанням для науковців та практиків пожежної справи всього світу. Одним з напрямків вирішення проблеми підвищення ефективності використання води на пожежі розглядають застосування тонкорозпиленої води [5-7],

«термоактивованої» (перегрітої) води [8, 9] або використання змачувачів та загусників [10]. Але використання даних механізмів та способів припинення горіння мало ефективно або матеріально не обґрунтовано [3]. Очевидним є те, що проблема підвищення ефективності гасіння пожеж ТГМ в будівлях залишається актуальною для пожежних фахівців всього світу.

Постановка задачі та її розв'язання. За статистикою, для гасіння внутрішніх пожеж в Україні, найчастіше використовують стволи «Б» (СРК-50), а при гасінні розвинутих пожеж стволи «А» (РС-70) [1].

При подачі в осередок пожежі компактних струменів води, вони не завдають вагомого впливу на зону горіння, через високу швидкість руху та малу площу контакту, а потрапивши на поверхню ТГМ вони не досить ефективно будуть їх охолоджувати і тим самим мало сприяти гасінню.

При подачі розпиленого струменю зі ствола СРК-50, через велику дисперсність крапель ($d_k \approx 5000$ мкм), характеристики струменю не істотно відрізняються від характеристик компактного струменю, і також не забезпечують істотного підвищення вогнегасної ефективності води.

Таким чином використання стволів СРК-50, а тим більше РС-70, при гасінні більшості внутрішніх пожеж не є доцільним через малу ефективність компактних, крупно-розпиленних струменів води.

Відповідно постає завдання пошуку способів та засобів подачі води для гасіння пожежі, які забезпечать її оптимальне використання, а саме: високу вогнегасну ефективність та мінімальні побічні збитки від зайво пролітої води.

Хоча при гасінні пожеж водою, припинення горіння відбувається за рахунок дії трьох з чотирьох відомих механізмів: поглинання тепла (охолодження) зони горіння і поверхні горючої речовини, розбавлення зони горіння негорючими речовинами (парою) та ізоляції горючої речовини від окислювача [1, 2], пріоритетним є механізм охолодження, за яким вода і відноситься до вогнегасних речовин охолоджуючої дії. Відповідно найбільший ефект при подачі води в полум'я пожежі буде в тому випадку, коли її охолоджуючий ефект буде максимальним.

Одним з напрямків вирішення проблеми підвищення ефективності використання води на пожежі, зменшення кількості пролітої води при гасінні внутрішніх пожеж та великих додаткових збитків, що наносяться пролітою водою в ході гасіння пожежі науковці розглядають застосування для цілей пожежогасіння тонкорозпиленої води [5, 6]. Висока ефективність гасіння пожежі тонкорозпиленою водою забезпечується зниженням температури в зоні горіння (в усьому факелі полум'я одночасно) до значень нижче температури потухання,

за рахунок великої площі контакту з факелом полум'я та відносно великим часом взаємодії з ним. За законами теплопередачі, кількість тепла, що віднімається тілом (водою) від газового середовища можна описати рівнянням виду [2]:

$$Q = S_n \cdot \tau \cdot \alpha \cdot (T_{г.с.} - T_n), \quad (1)$$

де S_n – площа поверхні (взаємодії води з полум'ям), m^2 ; τ – час взаємодії, с; α – емпіричний коефіцієнт тепловіддачі; $T_{г.с.}$ та T_n – температура горючого середовища (полум'я) та температура поверхні відповідно, $^{\circ}C$.

Але, ключовим аспектом є одночасне проникнення вогнегасної речовини в весь факел полум'я. Враховуючи незначний запас кінетичної енергії краплі, через дуже малу масу краплі мікронного діаметру, охоплення хмарою тонкорозпиленої води всього факелу полум'я можливо лише на початковій стадії розвитку пожежі ($S_{пож.} = 2 \div 3 m^2$) через те, що енергія краплі втрачається через 2-3 метри після виходу зі ствола і краплі рухаються за законами гравітації та аеродинаміки висхідних потоків навколо зони горіння [3]

$$E_{кін.} = m_k \cdot v_k^2 / 2, \quad (2)$$

де m_k, v_k – маса та швидкість краплі відповідно.

Потім домінуючу роль в русі крапель води починає відігравати так звана швидкість вітання. Це швидкість, при якій крапля як би зависає в повітрі, і далі напрям її руху та траєкторія польоту визначається напрямком повітряних та газових потоків.

Приблизний розрахунок швидкості вітання можна провести за наступною формулою [3]:

$$V_{віт.} \geq 462 \cdot \sqrt{r_k}, \quad (3)$$

Результати розрахунку числового значення швидкості вітання водяної краплі в залежності від її розмірів наведені в таблиці.

Радіус краплі r_k , мкм	Швидкість вітання $V_{віт.}$, м/с
5000	17-18
3000	13-14
2000	10-11
1000	7-8
500	5-6
300	4-5
100	3

Враховуючи швидкість висхідних потоків продуктів згорання, що на внутрішніх пожежах з горючим завантаженням до 100 кг/м^2 (більшість будівель) сягає 5-15 м/с, краплі тонкороспиленої води дисперсністю до 100 мкм, як вже було сказано раніше, або взагалі не досягають факелу полум'я, або випаровуються в його зовнішніх зонах, не досягаючи навіть зони горіння, не кажучи про поверхню горючого матеріалу.

Таким чином оптимальний розмір крапель води для гасіння внутрішніх пожеж ТГМ коливається в межах 300-3000 мкм. Дані показники дисперсності забезпечують багатофункціональні та комбіновані стволи, які в пожежно-рятувальних підрозділах України найбільш поширено представлені фірмами Protek (Тайвань) та Akron (США).

Висновки. Враховуючи неефективність використання як тонкороспилених (з дисперсністю крапель менше 100 мкм) так і крупно-розпилених та компактних струменів для гасіння більшості розвинутих внутрішніх пожеж, і в той же час визнаючи те, що найбільша ефективність гасіння при подачі води буде в тому випадку, коли її охолоджуючий ефект буде максимальним, можна зробити висновок про доцільність використання, під час гасіння пожеж ТГМ, багатофункціональних пожежних стволів зі змінними показниками дисперсності.

Хоча данні заходи і не забезпечать повної ефективності використання води на пожежі, через велику кількість сторонніх факторів, що відбуваються в ході пожежі, але істотно підвищать ККД води при гасінні пожеж ТГМ в будівлях, як в напрямку підвищення вогнегасної здатності води, так і в напрямку зменшення побічних збитків від зайво пролитої води.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Наказ МНС України від 13.03.2012 р. № 575.

2. Абдурагимов И.М. Физико-химические основы развития и тушения пожаров / И.М. Абдурагимов, В.Ю. Говоров, В.Е. Макаров // М.: ВИПТШ МВД СССР, 1980. – 256 с.

3. Абдурагимов И.М. Несостоятельность идеи применения тонкораспылённой и «термоактивированной» (перегретой) воды для пожаротушения / И.М. Абдурагимов // Пожаровзрывобезопасность. 2011. – №6. – С. 54-58.

4. Абдурагимов И.М. Проблема тушения крупных лесных пожаров и крупномасштабных пожаров твёрдых горючих материалов в зданиях / И.М. Абдурагимов // Пожаровзрывобезопасность. 2012. – Спецвыпуск – С. 86-91.

5. Бабенко В.С. Дальнобойность гидроимпульсной струи / В.С. Бабенко, А.П. Кремена // Проблемы пожарной безопасности. – Харьков: НУГЗУ, 2012. – Вып. 32, С.13 – 19.

6. Карпенчук И.В. Методы расчёта кавитационных сопел для получения мелкораспылённой воды или водного огнетушащего раствора / И.В. Карпенчук, С.Г. Петуховский // Науковий вісник УкрНДПБ. – 2007. – №2 (16). С. 162-169.

7. Душкин А.Л. Оптимизация параметров потоков тонкораспылённых огнетушащих веществ / А.Л. Душкин, А.В. Карпышев, М.Д. Сегаль // Пожаровзрывобезопасность. 2010. – №1. – С. 39 – 44.

8. Храмов С.П. Вода для тушения пожаров / С.П. Храмов // Пожаровзрывобезопасность. – 2007. – №4. — С. 72-75.

9. Роечко В.В. Уникальные свойства температурно-активированной воды // ЖПД. – 2009. – №4. – С. 20.

10. Казаков М.В. Применение смачивателей для тушения пожаров / М.В. Казаков, П.Г. Демидов // М.: 1964. – 58 с.

А.А. Лисняк, Н.В. Покидин

Повышение эффективности тушения твёрдых горючих материалов в зданиях

Исследован процесс возникновения, развития и тушения пожаров ТГМ в зданиях. Рассмотрены проблемные вопросы повышения эффективности использования воды в качестве огнетушащего вещества.

Ключевые слова: твёрдые горючие материалы, огнетушащее вещество, тонкораспылённая вода, эффективность тушения.

A.A. Lisnyak, N.V. Pokidin

Improving the efficiency of suppression of solid combustible materials in buildings

The process of emergence, development and fighting fires in buildings THMs. Problematic aspects efficient use of water as an extinguishing agent.

Keywords: solid fuels, the extinguishing agent, water mist, quenching efficiency.